

ҮАН ЮНБИН
НОЩНИ РАЗГОВОРИ КРАЙ ОГНИЩЕТО

София, 2014

Преводът е направен по изданието:

王永彬（清）《圍爐夜話》，崇文書局，2007年，343頁，
字數105000

[Уан Юнбин „Нощни разговори край огнището“, 2007 г.,
издателство „Чун уън шу дзю“, 343 с.]

Консултанти по превода: Сяо Ли и Сие Сюемин

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да
бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин
без изричното писмено съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Петко Т. Хинов, превод от старокитайски,
встъпителна студия и коментари върху текста, 2014

© Издателство „Изток-Запад“, 2014

ISBN 978-619-152-437-2

УАН ЮНБИН

圍爐夜話

НОЩНИ РАЗГОВОРИ
КРАЙ ОГНИЩЕТО

Превод от старокитайски,
встъпителна студия и
коментари върху текста
Петко Т. Хинов

БИБЛИОТЕКА

ИЗТОК

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

София Катърова
Братислав Иванов
Петко Хинов
Любен Козарев

№ 1		<i>36-ТЕ СТРАТЕГЕМИ</i>
№ 2	Евгения Завадска	<i>ШЪТАО И НЕГОВИТЕ „БЕСЕДИ ЗА ЖИВОПИСТА“</i>
№ 3	Дайсецу Судзүки	<i>ДЗЕН И ЯПОНСКАТА КУЛТУРА</i>
№ 4	Үан Юнбин	<i>НОЩНИ РАЗГОВОРИ КРАЙ ОГНИЩЕТО</i>

СЪДЪРЖАНИЕ

Искри от огнището на мъдростта	9
<i>Петко Хинов</i>	

Нощни разговори край огнището / 29

Използвана литература	277
Хронологическа таблица	281

Үан Юнбин (1792–1869)

Искри от огнището НА МЪДРОСТТА

Встарата китайска литература има три книги, наречени „трите чудни книги на житейската мъдрост“: едната е излязла от четката на Уан Юнбин от епохата Цин и е озаглавена „Нощни разговори край огнището“. Другата е творение на Хун Дзъчън от династия Мин и се нарича „Разговори за корените“ („Корените на мъдростта“, изд. „Изток-Запад“), а пък третата е написана от Чън Дзижу (също от династия Мин): „Съкровени записки край прозорчето“. И трите книги са написани в жанра „миниатюри от чисти слова“ (съответстващи на сентенции, фрагменти, мъдри изречения, крилати мисли и пр. в нашата литература) и съдържат отделни мисли, обединени не от обща тема или сюжет, а от светлината на ярки искри от огнището на мъдростта. „Нощни разговори“ се радва на незалязваща слава в Китай още от появяването си в средата на XIX век досега. Това издание е първи превод на книгата на европейски език.

КОНТЕКСТЪТ

ОЩЕ В ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА XX ВЕК УДИВИТЕЛНИЯТ КИТАЙСКИ ПИСАТЕЛ И НАРОДОВЕД Лин Ютан написа: „Нашият международен свят бърза към края на една епоха. Същото става и със света на интелекта. Светът на идеите определено се разпада на

отломки, защото са изгубени нашите традиционни ценности.“¹ След това той обяснява защо според него се е стигнало до пропадаването на нравствените ценности – коренът на това явление е скрит в различията при подхода към осмислянето на живота чрез философията – подхода на Изтока той нарича „подход на ценността“, а този на Запада „подход на фактичността“. Докато представителят на Запада се удивлява, че „китайците нямат чувство за точност, особено във факти и числа“, представителят на Китай недоумява как политическите и военните лидери на Запада решават световните проблеми въз основа на „наличните факти“, „без никакъв усет и разсъдливост относно нравствената, психологическата и политическата страна на въпросите“. За китаеца няма значение дали сърцето е от дясната или лявата страна на гърдите, тъй като „много по-важно е сърцето ти да е на правилното място“.

Именно в този дух и от позициите на „подхода на ценностите“ е написана и книгата на Уан Юнбин – тя в огромна степен отразява мисленето на традиционен Китай и отчасти разкрива първопричините на това, което прави Китай именно Китай. В основата на творби на житейската мъдрост като тази на Уан Юнбин лежи конфуцианският хуманизъм, който според Лин Ютан по същество е лицето на китайския хуманизъм. „Конфуцианството – пише той – изключва от себе си и физиката и метафизиката, и се съсредоточава върху ценностите на междучовешкото общуване.“ За западния човек това поле може да се стори твърде тясно за изучаване, но конфуцианството разделя знанието на същностно и странично и познаването на фактите от света е за китайския хуманизъм странично знание, а същностното знание е само това, което засяга света на човешкото поведение и отношенията между хората. В този смисъл това, което за западния читател у Уан Юнбин може да се стори морализаторство, всъщност е жизнен опит за китаеца. Точно тук се крие разликата между

---

¹ Lin Yutang, *The Wisdom of China and India*, Random House, NY, 1942, p. 570–574 *passim*.

„крилатите изречения“ в западните антологии и китайските „миниатюри от чисти слова“ – първите са мигновени проблясъци на озарения от прозрение ум, но те могат да бъдат и просто остроумия, игри с думи, искри на ума, но не и на мъдростта. За китаеца мъдростта се корени в живота на личността, семейството и обществото, тя не се ражда от абстрахиращия се разум, а от съгласувания със самия живот нравствено-прагматичен Път на мъдростта. Един от принципите на Уан Юнбин е бил именно да не учи учениците си на неща, които сам не е изпълнил на дело, а знанията, които той е настоявал те да усвояват, са знания именно в конфуцианския смисъл очертан по-горе. В миниатюрите му се среща и „игра на думи“ или по-скоро на йероглифи, но тя не е плод на остроумничене, а на поетична дидактика, която оперира със стила по един традиционен за китайската словесност начин именно поради нравствено-ценностни подбуди, а не заради блясъка на самото остроумие.

В произведения като „Нощни разговори край огнището“ за българския читател е скрита огромна ценност и дълбок духовен потенциал, защото книгите от жанра „миниатюри от чисти слова“ ни връщат към самите нас, доближавайки ни до хората от реалния живот с реалните му сблъсъци и дилеми. Точно тази прагматична изтънченост на китайския подход към човешките отношения и поведение с неговата парадоксална „нефактичност“ носи спасително послание за българите от ХХI в.: рецепта за всеобщо изцеление на нравите няма, но има път към личното изцеление, и именно то според конфуцианството стои в основата на семейното, а сетне и на държавното благополучие. Конфуций е наставлявал: „Бъди добър син, добър брат, добър приятел – и ако имаш още сили след посветените на доброто поведение сили, тогава изучавай наука.“ Тази практическа мъдрост е чудно близка до българската народна мъдрост, изразена в поговорки и пословици от векове: не питай учено, питай патило и пр. От друга страна, това не измества встрани важността от четенето на книги, но както и в останалите области на живота, и то е подчинено на ценностна цел – в „Нощни разговори“ читателят невед-

нъж ще намери мисли за това колко е важно „четенето на книги“ (душу, 讀書), но тук се има предвид не развлекателното четене за разсейване на скуката или за умствено наслаждение, а за особен вид аскеза на ума, която изисква съпричастност, творческо напрежение и умствен подвиг, неприсъщи на нашето съвременно потребителско разбиране за книгата като обект на развлечение.

Важен аспект на китайските миниатюри от чисти слова е вниманието към „дребните неща“, характерно въобще за източната култура, литература и особено за поезията. Неслучайно между този жанр миниатюри и класическата китайска поезия има дълбоки синтактични и структурни сходства, които в някакъв смисъл дори правят миниатюрите „оразмерена поезия в проза“. „От гледище на конфуцианството – пише Лин Ютан – малкото може да бъде толкова много, а многото толкова малко!“

Всъщност всичко в човешкия живот се измерва чрез определена ценностна система – нечовешкото е именно това, което остава неocenено и именно поради това неокачествимо като естествено-човешко. Ценността не подлежи на фактологичен анализ, както днес западният свят постулира чрез опитите да сведе едва ли не всичко в човешкото поведение до някаква безотговорна обусловеност на генетично или биологично равнище. Ценността именно заради това дава човешки качества на личността, защото тя е надличностна, тя може да държи личността над самата нея, да я извисява над псевдоетиката на биологичния или генетичния детерминизъм. Чрез опита си да преодолее философско-религиозния детерминизъм Уан Юнбин всъщност плътно се доближава до християнството, за което ценност на постъпките ни придава именно свободният избор на свободната личност. „Макар съдбата да се смята за неотменима – пише той в миниатюра 81, – възвишеният човек при все това се стреми единствено да спазва законите на истината и когато постъпките му са истинни, тогава и съдбата трудно ще му измени.“ За съжаление в много отношения ние сме далеч от такова отговорно разбиране на психологията на поведението и се опитваме да се оправдаваме с „трети лица“ и „други фактори“ за собствената си историческа,

политическа и културна несрета. И не е ли тази наша българска черта да се огорчаваме не от себе си, а от „някаго другиг“ в основата на повечето ни лични, семейни и национални крахове?

Китайският хуманизъм – както го разбира Лин Ютан – подчинява политиката на нравствеността и смята „държавното управление за временна мярка на политическата конюнктура, законът за повърхностен инструмент за поддържане на ред, а полицейската сила за глупаво учреждение за морално незрели индивиди“. Това показва колко високо всъщност е човекът в личностно и обществено отношение за конфуцианството. В навечерието на националния ни празник Трети март по телевизията писателят Антон Дончев сподели за свой разговор с високопоставено лице от Финландия за опита на тази държава в преодоляване на кризата. Отговорът на финландката е прост и еднозначен (предавам по памет): „Културата на първо място.“ И този отговор съвпада с отговорите на Уан Юнбин и Лин Ютан за „преодоляването на кризата“ сега и всякога: „Нравствено зрели личности – пише Лин – с достойнство и самоуважение могат да се създадат единствено чрез образование и култура – и развиване чувството за нравствен порядък чрез възпитание в ритуалите и музиката. Такова разбиране за средствата за постигане на обществен и политически ред е на светлинни години разстояние от ученията на западните икономисти и студентите по политическа наука.“ За конфуцианския мислител „зрелостният изпит за всяка една цивилизация е дали тя ражда добри синове, добри братя, добри съпрузи, добри приятели и добри личности, които притежават деликатна чувствителност и особена загриженост да избягват нараняването чувствата на другите хора“.

Достойното човешко поведение – това е целта на житейската мъдрост. Всяко нещо, дори най-дребното, трябва да бъде осмислено в светлината на тази цел. Тогава много от нашите „съвременни проблеми“ и терзания ще се лишат от основа и просто ще изчезнат като сън. Дълбоките корени на съвременната криза в българската душевност и нрави са всъщност заровени в мотивационната психология на нашето човешко поведение. Но точно

за това пише и Уан Юнбин: за фалша, за лицемерието, за разнообразните прояви на обладаването от егото неестествено човешко поведение, което стои в основата на личните ни страдания и на кърнените ни семейни и обществени взаимоотношения; пише достъпно и красиво, смирено и дълбоко.

АВТОРЪТ

СЪЗДАТЕЛЯТ НА „НОЩНИ РАЗГОВОРИ КРАЙ ОГНИЩЕТО“
Уан Юнбин е роден в епохата на император Циенлун, династия Цин (1792) в селцето Шимън („Каменни врата“), околия Джидзян в провинция Хубей. Литератор от епохата Цин, макар самият той скромно да се назовава „зеделец, който се е научил да чете“ във Встъплението си към „Нощните разговори“, той е написал десетки книги, сред които „Сборник с осем жанра от планинското живелище в Цяоси“, „Кратки разсъждения за изговора и значението на йероглифите“, „Накратко за шестте категории йероглифи“, „Събрани йероглифи и двойни преддверни надписи от ‘Увод към беседката с орхидеите’“, „Мъдри мисли на Джудзъ за управлението на дома“, „Събрани изречения и крилати мисли на мъдреци от стари времена“, „Справочник за годините на царуване на прежните императори“, „Изяснителни бележки към ‘Книга за синовната добродетел’“, „Беседи за римите в древнокитайския език“, „Произведения в поезия и проза от дома ‘Западно от моста’“ и др.

В изданията на „Нощните разговори“ (както съкратено ще назовавам книгата по-нататък) за нейния автор обикновено пише „роден в годината жъндзъ (49-та от 60-годишния цикъл), в епохата на Циенлун, подробности за живота му не са известни“. Докато обаче правех издирвания върху книгата, открих статия за родословието на необикновения „образован земеделец“, написана от Уан Хунцян, „внук от осмо поколение“ на автора на „Нощни разговори“. Внукът на мъдрия старец е имал щастието да намери и изследва „Родословната книга на рода Уан“, откъдето

е извлякъл ценни сведения за надарения си прародител, а учителят Джоу Дъфу, земляк на автора от околията Джидзян, е човекът, комуто дължим откритието, че книжовникът Уан Юнбин от Джидзян е автора на „Нощни разговори край огнището“. В „Обзор на окръг Дзинджоу“ от периода Гуансю (1871–1908) е намерен следният запис: „Уан Юнбин, известен още като Ишан, със звание *суйгун*¹, с почителен и дружелюбен нрав, живее като отшелник и наставлява. Околийският началник Джу Сишоу научил за него и скромно го посетил, но Юнбин се отдръпнал да живее на покой. Сред съчиненията му са „Генеалогия и хронологически таблици на императорите“, „Нощни разговори край огнището“, „Сборник с мъдрости и сентенции“. Два пъти имал принос към редактирането на областните анали. Умрял на седемдесет и осем години.“²

От „Родословна книга“ става известно, че по време на династия Тан родът Уан е живял в Южноречието (Дзяннан), сетне се е преместил в провинция Дзянси и едва през времето на император Циенлун (династия Цин) са се заселили в селцето Шимън, околия Джидзян на Дзинджоу (днешна пров. Хубей). Уан Юнбин е третият син на Уан Шънцай.

От написаното в първоизточниците („Животопис на господин Уан Ишан, удостоен с почетната титла чиновник осми ранг“³, „Поздравително слово към господин Ишан по случай седемдесетия му рожден ден“⁴, съставени от Уан Босин, и съставената от Луо Индзи „Надгробна похвала за господин Уан Ишан, удостоен с почетната титла чиновник осми ранг“⁵) се вижда, че Уан Юнбин е бил учен с традиционни възгледи, възпитан из-

¹ В епохите Мин и Цин званието *суйгун* се давало на студенти, които след изтичане срока на обучение, обикновено 10 години, са преминавали годишните изпити „суй“. Званието *суйгун* им е давало правото да постъпят в императорската академия.

² 光緒《荊州府志·人物志十一》(二)“文苑”條“枝江縣”下, 第211頁。

³ 王柏心,《敕授修職郎宜山王公傳》,сърк.„Животопис“。

⁴ 王柏心,《宜山公七十壽序》сърк.„Поздравително слово“。

⁵ 夷陵羅應箕,《敕授修職郎宜山王公墓誌》сърк.„Надгробна похвала“。

цяло в духа на конфуцианския светоглед. В детските си години той тъкмо бил започнал да учи в частната селска школа, когато починал втория му батко. Тогава бащата искал да прекрати образованието му, за да се научи да изкарва прехраната си, но малкият Юнбин коленичил пред него и измолил да му позволи да завърши учението си. След това той продължил да се учи с още повече въодушевление и накрая успял да постъпи в областното училище на издръжка от държавата. Въпреки това многократно му отказвали препоръка за кандидатстване за изпитите на провинциално равнище поради упадък на семейното му благосъстояние. Поради това Юнбин изоставил пътя на чиновническата кариера, „отворил вратите на дома си“, започнал да приема ученици и поел по пътеката на самостоятелното учение, наставление и писане на книги.

Уан Юнбин цял живот обичал четенето на книги, а в залеза на живота си, както преди, „ръката му не пускала свитъка“: осведомеността и начетеността му били колосални, „нямало науки, които да не познавал задълбочено, извън другите си занимания бил изкусен медик, а и в други области имал собствени възгледи“. В научните си занимания Уан Юнбин „обичал предисловието от старинните учени“, а по отношение на каноническите, историческите и философските сборници „във всичко търсел източниците и първоизворите, изучавал ги в дълбочина и твърдо ги запомнял, напрягайки всеотдайно всичките си сили“¹. Отначало сам „блъскал глава да проумее“ четеното докрай и чак тогава го използвал за преподаване. „Не харесвал единствено да се занимава с делата на кандидати за провинциалните изпити и късно започнал да препоръчва успешно взели изпитите си студенти“ (вж. миниатюра 32). В преподаването следвал принципа: „Първо сам изпълни на дело, едва след това идват литературата и изкуството.“ Той „насърчавал едновременно и литературните занимания и упражненията в добродетелен живот, като не придавал изключително значение на ученето с цел придобиване на

---

¹ Уан Босин, „Животопис“.

научни звания. От всекиго, който идвал при него да се учи, в еднаква степен изисквал внимателност и честност в думи и дела [съобразно с конфуцианската етика] и настоявал нравственият характер да се изгражда и развива в същата степен както словесността и изкуството“. При това той поставял духовното усъвършенстване на първо място, а сетне заниманията с наука; целта на науката виждал не във вземане на изпитите и издигане в кариерата. За него ерудицията и високата нравственост имали еднаква важност. Ето защо учениците му се познавали именно по нравствения си облик и когато ги срещнали, казвали си: „Виж, този е ученик на господин Ишан.“

Уан Юнбин бил също изкусен декламатор на поезия – заедно с Джоу Лиуси от Гаоан, Луо Индзи от Илин и Ли Кан от Лучън основали поетично общество, затова били наречени „Тримата приятели от храма на поезията“. Освен всичко останало, Юнбин е бил и поет и автор народни песни на простонароден език. В 24-та миниатюра на „Нощни разговори“ четем: „Съвършеният в мъдростта не изисква и не укорява другите затова, че не са безгрешни, но с всички възможни средства се опитва да ги привлече към изправление – с което показва, че всяко човешко сърце е способно на разкаяние и връщане към добрия път.“ Оттук се вижда, че Уан Юнбин се е стремил с всички средства да въздейства върху хората около себе си, а не да ги укорява или мрази, за което Уан Босин пише в „Поздравителното слово“: „Когато учителят виждаше добро у другите, той го хвалеше, съзреше ли погрешност, той неуморно наставляваше и несъмнено се надяваше, че човекът ще положи усилия да се поправи и сетне ще намери радост.“

Уан Юнбин всеотдайно се трудел над подобен род съчинения, може да се каже, че служел на хората неуморно, като се стараел да пробуди доброто у тях. В „Надгробната похвала“ това е споменато по следния начин: „Господин [Ишан] е съчинил множество изречения на прост език, за да повлияе благотворно върху простолюдието; ако някога сте посещавали родното му село, там

всички, дори жените и децата, го познаваха и жадуваха да го видят с очите си, а тяхното благоговение пред него бе неустоймо.“

Уан Юнбин действено се притичал да подпомага пострадали от природни бедствия в неговия край, стараел се да предотвратява смутове, да вдъхва смелост да обезсърчените. Когато в първата година на периода Сиенфън (1851) се разразило въстанието на тайпините, императорският двор се разпоредил във всички места, малки и големи, да се организира местно опълчение и Уан Юнбин бил препоръчан за „главен наставник“ на местния отряд.

За огромното влияние, което Уан Юнбин упражнявал в родния си край, говори следната история: в четвъртата година от управлението на Гуансю (1878) местните студенти от императорската академия и сиуцай¹ ходатайствали за Уан Юнбин да му бъде присвоено званието *сянсиен*². Молбата се изкачила по стълбицата чак до министерството на церемониите, но не се увенчала с успех, тъй като от двореца разпоредили: „Разрешава се трийсет години след като този човек умре.“ Всъщност обаче (тъй като нравствените качества и учеността на Уан Юнбин били превъзходни) всички – от местните чиновници, благородници и учени до жените и децата от простолюдието – еднакво благоговеели пред името му, което показва какво широко обществено влияние имал той сред местното население. За него околийският управител Джу Сишоу пише: „Докато управлявах Джидзян, чух сред местното население да се говори с възхищение за някакъв учен, изпълнен с добродетели. Направих несъмненото заключение, че това е господин Уан, наричан Ишан.“ Уан Босин от околия Дзиенли (Дзинджоу), живял в късния период на династия Цин и включен в списъка „Видни учени от последната епоха“, пише следното: „Според чутото от [мене] Босин постъпки, поч-

---

¹ Сиуцай, най-низшата степен от трите научни степени в системата на държавните изпити „къдзю“.

² В буквален превод „селски мъдрец“: човек, уважаван заради добродетелността и ерудицията си.

тени като тези на господин Ишан, могат да се нарекат венец на нравствените човешки отношения.“¹

Уан Юнбин имал петима синове, а много от внуците му придобили научни степени, при което всички били „добродетелни, почтителни и благовъзпитани“, и „придобили слава в училище“. Макар да живеел съвсем бедно далече в планината, занимавайки се с учение и преподаване, прага му прекрачвали именити люде от областта, той поддържал искрено приятелство с местни учени, поети, аристократи и държавници. При него и при синовете му ги водел интересът към самоусъвършенстването, към „тихия живот“ на духа, към мъдростта и изкуството на общението и воденето на светските дела. Сред тях си заслужава да кажем няколко думи за споменатия вече местен управител Джу Сишоу: когато по-късно заболял, той се отказал от държавната длъжност, преместил се да живее в село Джидзян и си построил жилище в съседство с Уан Юнбин и заживели в радостно единодушие. Именно този господин Джу написал книгата „Още сенки от сънища смътни“², което показва колко дълбоко духовно общение са имали двамата приятели. Поставени едно до друго, достойнствата на тези две произведения излъчват още по-ярко сияние.

ИЗДАНИЯ, РАЗНОЧЕТИЯ И ОСОБЕНОСТИ НА КНИГАТА

„НОЩНИ РАЗГОВОРИ КРАЙ ОГНИЩЕТО“ КИТАЙЦИТЕ ОТНАСЯТ към жанра „миниаюри от чисти слова“ (清言小品). Тези „чисти слова“ се оформят като авторски сборници и в късната епоха Мин те вече са се развили дотолкова, че са отделени от по-

---

¹ Уан Босин, „Поздравително слово“.

² 《幽夢續影》. Първоначалната книга „Сенки от сънища смътни“ с автор Джан Чао (роден 1650 г.) е още една есеистична книга в жанра „миниаюри от чисти слова“, заедно със споменатите тук „три чудни книги на житейската мъдрост“.

общата жанрова категория „кратки текстове на записани беседи“ (語錄小品文). В началото на епохата Цин миниатюрите от чисти слова вече са станали дотолкова значим представител на изящната словесност, че често се споменават „редом с такива феномени, определящи лицето на китайската литература, като ханските оди *фу*, поезията *ши* от епохата Тан и поезията *цз* от епохата Сун, или драмата *цю* от династия Юан“. Независимо от „радикално променилия се морал и интелектуален климат, при династия Цин един след друг продължават да се издават сборници с „чисти слова“, сред които най-известни са: „Разни записки при дървения мост“ от Ю Хуай (余懷《板橋雜記》), „Шест записки за мимолетния живот“ от Шън Фу (沈復《浮生六記》), „Случайно въплътени в слово настроения“ (李漁《閒情偶寄》), „Сенки от сънища смътни“ от Джан Чао (張潮《幽夢影》) и други.¹

Пред последните десет години в Китай „Нощни разговори край огнището“ е претърпяла над тридесет издания, като подредбата и включените в книгата миниатюри са съответно 184, 221 или 231 на брой. Съществуват два типа издания: първият тип се представя от „Китайско книгоиздателство“ (中華書局, 2009), където първата миниатюра е „Ако искаш от най-ранно детство да учиш децата си...“. При втория тип издание в началото е поставена миниатюрата „Ако си учен – поезията и книгите трябва да са твоя живот...“ с представително издание от „Китайско обществено издателство“ (中國社會出版社, 2004). Вероятно разликата се дължи на различните първоизточници на тези издания. Източникът на втория тип не може да се установи достоверно, поради което не подлежи на критичен разбор. Затова българският превод на „Нощните разговори“ ляга върху издание от първия тип, въпреки че за съжаление в това издание има разночетения и несъответствия с използвания ксилографски първоизточник.

---

¹ Виноградская Вероника Б. (ИДВ РАН). Лэ Юй Сянь – настройка сознания в „Ю мэн ин“.

Изданията от тип I включват само 184 миниатюри, например това на „Издателство на Шанси за старокитайска литература“ (山西古籍出版社, 2001) и изданието, от което с критични сверявания с другите издания, бе направен настоящият превод (вж. използвана литература, 1). Тези издания могат да се нарекат подборни, в сравнение с изданията от тип II, където са включени 221 миниатюри, които се смятат за пълни. В някаква степен изданието от тип I остава най-издържано в стилистично и светогледно отношение – миниатюрите в изданията от тип II след №184 видимо се отличават както граматически и стилистически, тъй и във философско отношение: в тях преобладава чанбудистка нотка, за разлика от първите 184, където житейският пулс е определено конфуциански. Това е втората причина да преведа единствено включените в изданията от тип I 184 миниатюри.

Най-пълното е ксилографското издание от времето на император Тунджи (同治, 1862–1875), съдържащо 231 миниатюри. В това издание са включени три миниатюри, липсващи в използваното тук издание (тип I):

- „Мъжът основава дейността си в земеделието, затова йероглифът „мъж“ 男 съдържа йероглифа „нива“ 田. Жената служи на хората като ги облича и домакинства, затова йероглифът за [омъжена] жена 婦 съдържа йероглифа „метла“ 帚.“
- „За да умееш да говориш за различни неща, необходимо е да притежаваш истински знания и опит. За да живееш като достоен човек, трябва да се радваш на добро име.“
- „Ако във всяко дело си твърде придирчив към ползата, от това несъмнено ще произлезе вреда. Ако докато се учиш, се боиш от трудности и лишения, то истинските трудности и лишения ще дойдат после.“

В изданието от периода Тунджи пък липсва една наистина чудесна миниатюра, която е включена в нашето издание: „Най-големите беди се раждат от миг нетърпение, затова човек не трябва да си позволява дори минута невнимание“ (№166, в. I). От гледище на общата граматично-синтактична структура и цялостния стил на книгата тази миниатюра действително много се

отличава от останалите, поради което е била сметена за интерполация и е била изключена от другите издания.

Някои миниатюри в нашето издание съответстват на две или дори три отделни миниатюри в Тунджи, което вероятно е резултат от сливането на различни мисли от предишните издатели на „Нощни разговори“. Въпреки всички тези разночетения, именно това издание е особено разпространено в Китай и подробно разяснено. Повечето от коментарите и текстуалните анализи към всяка миниатюра са съставени от мен, но твърдо почиват върху тълкувания и анализи, взети от четири различни китайски издания от тип I.

Както сам авторът споменава в своето „Встъпление“, книгата не е систематичен сборник с афоризми на житейската мъдрост, а по-скоро е сродна с есеистичните „записки по течението на живота“ (隨記) – всичко в книгата „просто е записано и събрано, речите нямат порядък и ред“. Може би именно опитите тя да се чете през очертания от Лин Ютан критико-възприятиен спектър на европейския тип мислене би довел до нейното неразбиране. Парадоксалното е, че дори сред китайските издания се срещат и опити за систематично-критичен разбор тъкмо „по западен образец“, който стига до изводи от типа „авторът е прост старец, скован от догмите на конфуцианството“, „всичките му мисли от началото до края се коренят в ортодоксалното конфуцианско учение“¹. Други пък вземат цитираната мисъл от миниатюра 81 и поради нейния недетерминистичен подтекст правят опит да категоризират Уан Юнбин като „чист последовател на диалектическия материализъм“². Има опити мисълта на Уан Юнбин да се впише и в рамките на „критическия реализъм“: „Едно от нещата, които правят тази книга трудна за ценене, е критичността на автора ѝ към подлостта в социалните отношения и човешките души, както и все по-дълбокия упадък на нравите“³,

---

¹ 藍天出版社2006年12月1版前言.

² 王永彬《圍爐夜話》讀解四辨.

³ 三秦出版社前言, 2008年7月1版.

„пишейки тази книга във време на военни размирици, Уан Юнбин е искал чрез книгата си да каже слово на света, да пробуди съвременниците си, за да се избавят те от унилото си съществуване¹“. Съществуват дори опити самото заглавие на книгата да се тълкува като фантазия: „Авторът е измислил зимната вечер и хората, събрани около огъня, за да създаде топлата атмосфера на приятели, събрани за разговори на теми от литературата и изкуството.“²

Такава ли е обаче истината?

В град Иду, който сега стои на мястото на селцето на Уан Юнбин, зимно време има обичай да се „сяда край огъня“, за да се грее човек. В буквален превод името на книгата би гласяло: „Нощни разговори *около* огнището“ – от камъни или тухли то се изграждало в средата на дома като квадратна рамка (форма, напомняща комин), в средата на тази печка горели дървени изрезки, сухи треви и класове, хората от Иду наричат това „съоръжение“ 火壚 (букв. огнен хълм, огнен насип), когато се съберат и седнат около това огнище, те забравят зимния студ вън, пият чай, пушат тютюн, разправят си истории на воля, и с това подслаждат трудния си живот. Във встъплението Уан Юнбин е описал пределно ясно точно такава зимна нощ. Знаменателно е, че в почти всички китайски издания точно от описанието на тези нощни беседи в авторовото встъпление са отстранени два йероглифа: след думата „горя“ са премахнати 榲桲 – дървени изрезки, пълнчета, отсечени от ствола, неочистени от чворове, – които придават „етнографска достоверност“ на встъпителните думи на Уан. Та такава нощ, обсипана със звезди и стопляна от дружески човешки говор, ще да е родила и „Нощни разговори край огнището“ – такива нощи в Иду има и сега, когато зимният студ скове земята: те са толкова истински, че изобщо няма нужда да се измислят. В някакъв смисъл събирането около огнището в дългите нощи е нещо като местна традиция, хората от Иду ста-

¹ 內蒙古人民出版社2009年5月1版襯頁弁言.

² 王永彬《圍爐夜話》讀解四辨.

ват особено разпалени „около огнения хълм“ и не е случайно, че за Иду в Китай се говори като за „първенец на китайските гатанки“ и „родно място на китайските народни приказки“.

Лично за мен „миниатюрите от чисти слова“ са един от най-проникновените и красиви жанрове в класическата китайска литература именно поради тази достъпност и поетична ефирност, които сродяват всички китайски изкуства помежду им. Но време е преводачът да замълчи, за да се заслуша читателят в тихите разговори на спокойните китайски земеделци от XIX век.

3 март 2014 г. Петко Т. Хинов

Нощни РАЗГОВОРИ КРАЙ ОГНИЩЕТО

序 ВСТЪПЛЕНИЕ

寒夜圍爐，田家婦子之樂也。顧篝燈坐對，或默然無一言，或嘻嘻然言非所宜言，皆無所謂樂，不將虛此良夜乎？餘識字農人也。歲晚務閑，家人聚處，相與燒柑、煨山芋，心有所得，輒述諸口，命兒輩繕寫存之，題曰圍爐夜話。但其中皆隨得隨錄，語無倫次且意淺辭蕪，多非信心之論，特以課家人消永夜耳，不足為外人道也。倘蒙有道君子惠而正之，則幸甚。

鹹豐甲寅二月既望王永彬書於橋西館之一經堂。

ДА СЕ СЪБЕРАТ В СТУДЕНАТА НОЩ КРАЙ ОГНИЩЕТО – ТОВА е радостта на жените и челядта на селския дом. Да седнат един срещу друг, вперили очи в пламъка на светилника и мълчаливо да седят или пък с весел смях да говорят за щяло и нещяло – ако във всичко това го нямаше онова нещо, що наричаме радост, нима не би преминала напусто тая хубава нощ? Аз съм земеделец, който се е научил да чете. В заника на живота си бях свободен от дела и край мен се събираше семейството ми, горяхме пънчета и съчки, печяхме на огъня батати от планината и каквото съм натрупал в сърцето си, разказвах им оттук-оттам, па заръчах на младите да записват думите ми, за да ги запазят. Затуй нарекох тая книга „Нощни разговори край огнището“. Всички мисли в нея просто са записани и събрани наедно, речите нямат порядък и ред, смисълът им е плитък, думите им са груби, много от тях са неубедителни, казани са нарочно за семейството и челядта ми, та да разсеят скуката на дългата нощ и не са достойни за поучаване на външни люде. Ако се намери благороден човек, постигнал

мъдростта, който да стори милост и да поправи книгата ми, бих бил безкрайно щастлив.

Във втория (лунен) месец на 51-во лето от периода Сиенфън (1854), по време на настъпилото пълнолуние написа ръката на Уан Юнбин в стаята за чтение на писанията в дома Цяоси („Западно от моста“).

1

教子弟於幼時，便當有正大光明氣象；
檢身心於平日，不可無憂勤惕厲工夫。

Ако желаш от най-ранно детство да възпитаваш децата си, нужно е да се пропиеш с дух на честност и справедливост, откритост и прямодушие.

Ако искаш всеки ден вникваш в постъпките си и мислите си, нужно ти е умението да се тревожиш, че не си достатъчно усърден, и опасението, че не си постигнал нищо.

КОМЕНТАР И ТЕКСТУАЛЕН АНАЛИЗ

В КИТАЙ ИМА ПОГОВОРКА: И МЪРТВА, МИДАТА ОСТАВЯ след себе си нощно сияние. И счупен, мечът оставя след себе си режещо острие. Според китайския тълкувател това чудесно качество, което дори смъртта не може да отнеме на човека, е отражение на заложеното в най-ранно детство добро. В съвременен Китай се пише и прави много по отношение възраждането на старинното, традиционно за страната домашно възпитание. В китайските книжарници има специални отдели с литература за непрестанното възпитание на децата и на самия себе си – там то се нарича 素質教育 (суджи дзяю), сиреч холистично, цялостно възпитание, една от целите на което е изграждането на достойна човешка личност. При това се смята, че като процес това възпитание започва още в майчината утроба, затова в Китай е

особено популярно „вътреутробното възпитание“ (胎教). Вторият йероглиф означава „образование“. Първото изречение на миниатюрата може да се преведе и като насочено към децата: *те* да се пропият с дух на честност и пр. Освен това възпитанието на децата ни и собствените ни постъпки са в пряка зависимост – тези две неща са свързани с вниманието към собствените ни постъпки, които се отразяват в постъпките на децата ни. „Вместо да трупаш богатства, по-добре възпитавай децата си; вместо да се стремиш да предотвратиш бедствията, по-добре избягвай неправдата“, казва друга китайска мъдрост.

Конфуций е казал: „Всеки ден аз трижди обръщам очи навътре в себе си“ – трите вида внимание над себе си са: а) „внимание към малкото“ (慎微 шън уей) – дребните наглед неща, подробностите разкриват духовната сърцевина на постъпките ни; вниманието към дребното наглед култивира у нас изтънченост и добро поведение, което в Китай се свързва именно с доброто възпитание. „Не бива да избягваме да вършим добро под предлог, че е незначително. Не бива да дръзваме да вършим зло под предлог, че е незначително“ (Лиу Бей, Трицарствие); б) „внимание към скритото“ (慎隱 шънин) – „дори в тъмната стая насаме не върши неправда“ (вж. миниатюра 154), дори когато си съвсем сам, не върши неща, които се срамуваш да вършиш пред очите на другите; и в) „внимание към постоянството“ (慎恆 шънхън) – неотслабващата с времето упоритост и постоянство във всяко добро начинание е едно от обяснения за „китайския успех“ (вж. миниатюра 30). Тревожността за липсата на усърдие, страхът да не прахосаме живота си в безсмислени занимания и без цел са белег за психично здраве. Липсата на смисъл ражда депресивни състояния, а стремежът към неспирно самоусъвършенстване и възпитаване на себе си стои в основата на духовния живот.

2

與朋友交遊，須將他好處留心學來，方能受益；
對聖賢言語，必要我平時照樣行去，才算讀書。

Когато дружиш с някого, трябва с внимателно сърце да
се учиш от добрите му страни – едва тогава ще имаш
полза от приятелството.

Когато четеш мислите на древни мъдреци и
просветлени люде, постъпвай и във всекидневния си
живот според словата им – само това може да се нарече
истинско четене на книги.

КОМЕНТАР И ТЕКСТУАЛЕН АНАЛИЗ

КАКТО ИЗБИРАМЕ ПРИЯТЕЛИТЕ СИ, ТАКА ИЗБИРАМЕ И
книгите си. Подбудите да поддържаме дадено приятелство са
сродни с подбудите ни да четем определени книги – но истин-
ското четене на приятелите и истинската дружба с книгите са
едно и също нещо. За китайците, които са народ с особено сил-
но социално сцепление, дружбата и с приятелите, и с книгите е
от първостепенна важност. Неслучайно те обясняват йероглифа
човек (人) и като двама, които се опират един о друг и така жи-
веят – „аз съм в теб, а ти си в мен“. Дори отшелничеството в ки-
тайския контекст не е бягство от хората, а от порочната система
на ощетените откъм възвишеност, честност и скромност човеш-
ки отношения. Ето защо умението да спечелиш приятел зависи
дали от дружбата се ражда полза или вреда. Приятелство, което

носи вреда, не е приятелство. Безкористността в приятелството не е безразсъдство да държиш на приятел, който убива душата ти с постъпките си. Ученият Су Дзюн (дин. Мин) различава четири вида приятелства: а) благоговейно приятелство, при което приятелите „един другото усъвършенстват в добродетелност и правда, един другото удържат от грешки и падения“ (道義相砥, 過失相畏); б) изключително близко приятелство, при което приятелите „делят и малките, и големите бед и се поддържат и в живота, и в смъртта“ (緩急可共, 生死可托); в) тясно приятелство, при което „сладост и горест са като сироп, а забавленията са добропорядъчни“ (甘苦如飴, 遊戲正道); и г) злодейско приятелство, при което приятелите „щом се яви изгода, взаимно се ограбват, щом се яви беда, взаимно се набеждават“ (利則相攘, 患則相傾). Според китайците към първите два вида приятелство трябва да се стремим, а от вторите два вида приятелство да бягаме.

„Макар ученият да притежава знание, но основното е личният опит“, се казва в съчинението „Модзъ“¹. Да четеш книги е „все едно да се учиш да свириш на цин – пише ученият Йен Юен (дин. Цин), – четенето на книги е като разчитане на музика по ноти, ако запаметиш наизуст всичките ноти за цин и можеш да ги обясняваш съвършено, нима може да се нарече това изучаване на цин? Затова казвам, че ако човек смята, че умението да четеш е същото като постигането на истината, той е на хиляди *ли* от истината. А ето че има безразсъдни люде, които сочат нотите за цин и думат: та това е цин. Как тъй нотите и цинът са едно и също нещо? Затова казвам, че който смята че книгата – това е Пътят, той е на хиляди *ли* от истината“². За китайците „умението да четеш древните книги на мъдростта се намира извън книгите, разбирането на смисъла и мъдростта им се намира в умението да ги оделотворяваш“ в собствения си живот.

¹ 《墨子·修身》.

² 習齋四存編（天地人叢書），上海古籍出版社，2000，117頁.